

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การทำวิจัยเรื่องการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทย กรณีศึกษาประเพณีการบิณฑบาตห้องน้ำวัดสุวรรณารามจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยได้ทำการกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ตามกรอบการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 3.1 การออกแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.5 วิธีสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
- 3.6 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
- 3.7 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.8 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
- 3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.10 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- 3.11 การนำเสนอผลการวิจัย

วิธีดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวางแผนเขียนกรอบในการวิจัย ดังนี้

3.1 การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยชาติพันธุ์วิทยา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประเภทการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research: PR) ซึ่งอาศัยจำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่มากนัก เหตุผลในการใช้รูปแบบดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีรายละเอียดของข้อมูลในทุกด้านในประเด็นที่ศึกษาการวิจัยร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สมาชิกในชุมชน หรือผู้ที่มีความรู้ส่วนตัวและประสบการณ์จริง (Vaughn & Jacquez, 2020; Motulsk, 2021) จึงเหมาะสมที่จะทำการศึกษาศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งจะนำไปสู่ข้อค้นพบและข้อสรุปเป็นข้อเสนอแนะให้เป็นแนวทางหรือรูปแบบที่เหมาะสมต่อไปสำหรับ

การวิจัยเรื่องการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทยกรณีศึกษาประเพณีการบิณฑบาตห้องน้ำวัดสุวรรณารามจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยได้อาศัยคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยมากที่สุด ดังนี้

1) ทำการวิจัยในสถานการณ์ที่เป็นจริงและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานที่จริงของกรณีศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 ท่าน โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามตามการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทย กรณีศึกษา ประเพณีการบิณฑบาตห้องน้ำวัดสุวรรณาราม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมเป็นหลัก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถตอบได้ตามความสมัครใจและสะดวกใจ โดยคณะผู้วิจัย สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและเป็นกันเองโดยการพูดคุยหรือการสนทนากัน เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ว่าเหมือนถูกบังคับให้ตอบ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการบันทึกทุกเรื่องที่ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูล

2) คณะผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล (Content analysis) เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพ (Qualitative data analysis: QDA) ด้วยการใช้ซอฟต์แวร์ Qmlite 2.0.9 และการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยคณะนักวิจัยก็นำมาใช้ร่วมกัน คือ การตีความ สร้างข้อสรุป จากปรากฏการณ์และอาศัยกรอบแนวคิด ดังนั้น คณะผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และให้ความหมายเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย เพื่อประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดในการกำหนดการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทยกรณีศึกษาประเพณีการบิณฑบาตห้อง วัดสุวรรณาราม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมได้

3) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้ข้อมูลและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์เอกสาร เป็นต้น ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จึงเป็นลักษณะเชิงพรรณนา

4) การติดต่อโดยตรงและมีความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการขอเข้าพบเพื่อพูดคุย และอธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้ได้ทราบและชี้แจงถึงความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

5) การใช้วิธีวิจัยที่มีความยืดหยุ่น โดยการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้างคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์แบบเชิงลึก สนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้แนวคำตอบตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ หากทำการสัมภาษณ์จริงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางครั้งอาจต้องมีการปรับคำถามให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทั้งนี้จะไม่เบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้กำหนดไว้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มตัวอย่างที่พิจารณาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในขั้นต้น ส่งจดหมายเชิญเพื่อแจ้ง 30 ท่านในขั้นตอนการคัดเลือกครั้งแรก และในที่สุดได้เลือกเพื่อเชิญให้ผู้ให้ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 20 ท่าน ขอเชิญให้ตอบรับเพื่อเข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลประชากรของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นการสุ่มเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติมีการเลือกโดยคำนึงถึงบทบาทหน้าที่การทำงานที่เป็นตัวแทนของประชากร กลุ่มตัวอย่างแสดงในตารางที่ 3.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดอาศัยหรือทำงานอยู่ในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และเป็นผู้เคยได้เข้าร่วมงานประเพณีบิณฑบาตท้องน้ำของวัดสุวรรณาราม ซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุ ผู้นำชุมชน นักปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ข้าราชการ เจ้าหน้าที่เทศบาล และสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมทุกท่านเป็นไปด้วยความสมัครใจและมีการปกปิดความลับชื่อและจะไม่เปิดเผยความเป็นส่วนตัวในข้อมูลที่ไม่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลและการวิจัย

ตารางที่ 3.1 การจัดหัวข้อคุณสมบัติกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบเจาะจงในการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 20 ท่าน

คุณสมบัติผู้ให้สัมภาษณ์				
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Code)	เพศ	อายุ	ประเภทงานที่ทำ	ประสบประการณ์ (ปี)
KI1	ชาย	50	พระสงฆ์	30
KI2	ชาย	63	พระสงฆ์	14
KI3	ชาย	44	พระสงฆ์	24
KI4	ชาย	36	พระสงฆ์	15
KI5	ชาย	55	ผู้นำชุมชน	10
KI6	ชาย	52	ผู้นำชุมชน	7
KI7	หญิง	57	ข้าราชการ	4
KI8	ชาย	48	ครู	22
KI9	หญิง	76	ปราชญ์ชาวบ้าน	Over 31

คุณสมบัติผู้ให้สัมภาษณ์				
ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Code)	เพศ	อายุ	ประเภทงานที่ทำ	ประสบการณ์ (ปี)
KI10	หญิง	72	ปราชญ์ชาวบ้าน	Over 31
KI11	ชาย	38	นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์	4
KI12	หญิง	54	นักวิชาการ	23
KI13	ชาย	58	อาจารย์มหาวิทยาลัย	25
KI14	หญิง	53	อาจารย์มหาวิทยาลัย	20
KI15	ชาย	51	เจ้าหน้าที่/พนักงานเทศบาล	24
KI16	ชาย	49	เจ้าหน้าที่/พนักงานเทศบาล	22
KI17	ชาย	61	นักธุรกิจ	Over 31
KI18	หญิง	58	เจ้าของโรงแรม	13
KI19	หญิง	56	สมาชิกชุมชน	Over 40
KI20	หญิง	63	สมาชิกชุมชน	Over 50

3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาและทำการค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการค้นคว้าทางเอกสาร ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก แบบสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นแหล่งข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เป็นข้อมูลบริบทของชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน ตลอดจนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ รวมถึงการสร้างควมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวิถีชุมชนตามแนวพุทธ วัตถุประสงค์ วัดสุวรรณาราม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิหรือแหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย หนังสือ วารสาร และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ สื่อออนไลน์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์รวบรวมไว้เป็นข้อมูลบางส่วน จากนั้นนำไปตรวจสอบข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ปฐมนิเทศนักศึกษาประเพณีบิณฑบาตห้อง วัดสุวรรณารามเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทย

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลสำคัญเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทยกรณีศึกษา ประเพณีการบิณฑบาตห้องน้ำวัดสุวรรณ

ตอนที่ 3 แนวทางการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทย กรณีศึกษา ประเพณีการบิณฑบาตห้อง วัดสุวรรณ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

2) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation) คือ ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเข้าร่วมสังเกตในส่วนของผู้ร่วมงานประเพณีการบิณฑบาตห้อง วัดสุวรรณาราม ได้แก่ การเข้าร่วมงาน ร่วมจัดกิจกรรมประเพณีบิณฑบาตห้องน้ำวัดสุวรรณาราม เช่น น้ำสิ่งของมาร่วมตักบาตร เป็นต้น ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12

3.5 วิธีสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนามได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และ แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎี และเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์และการสร้างแบบสังเกต

2) กำหนดกรอบแนวคิดและขอบข่ายเนื้อหาที่จะสัมภาษณ์และสังเกตเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทย กรณีศึกษาประเพณีการบิณฑบาตห้องน้ำวัดสุวรรณาราม

4) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) 3 ท่าน คือ พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, รศ.ดร., ผศ.ดร.แหวนทอง บุญคำ, ผศ.ดร.จำรัส บุตดาพงษ์

5) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ตารางที่ 3.2 ข้อคำถามและ ผลการตรวจสอบค่า IOC

หัวข้อ/วัตถุประสงค์	คำถาม/ประเด็น	IOC
ปัจจัยสำคัญ	Q1-การอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธรวิถีไทย มีคุณค่าต่อชุมชนคลองมหาสวัสดิ์อย่างไร	1.00
	Q2-การอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธรวิถีไทย มีคุณค่าต่อชุมชนคลองมหาสวัสดิ์อย่างไร	1.00
	Q3-การอนุรักษ์ประเพณีบิณฑบาตท้องน้ำวัดสุวรรณาราม มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร	0.75
ปัจจัยด้านการอนุรักษ์	Q4-ความสำคัญของการอนุรักษ์ประเพณีการบิณฑบาตท้องน้ำวัดสุวรรณาราม มีผลดีต่อวิถีชีวิตชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ อย่างไร	1.00
	Q5-การอนุรักษ์ประเพณีการบิณฑบาตท้องน้ำวัดสุวรรณารามอย่างไรที่ยั่งยืนควรมีแนวทางอย่างไร	1.00
ผลรวมค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง		0.95

ยอมรับค่าเฉลี่ยทั้งหมดที่ระดับ $\Sigma \geq 0.75$ (Crocker & Algina, 1986)

การตรวจสอบเครื่องมือ

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่มและแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนดังนี้

1) คณะผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและหาค่า IOC ตามเชิงเนื้อหา ดังนี้

คะแนน -1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นไม่ได้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน 0 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน +1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา กับจุดประสงค์การอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นน้ำวัดสุวรรณาราม ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญรวม 3 ท่าน และค่าคะแนนเฉลี่ยจะอยู่ระหว่าง +1 และ -1 และค่าเฉลี่ยที่จับยอมรับได้ที่ระดับสถิติ 0.75 (Crocker & Algina, 1986)

$$lik = N/2N-2[(\mu_k - \mu)] \quad (1)$$

แทนค่า

N = จำนวนวัตถุประสงค์

μ_k = ค่าคะแนนที่ผู้ประเมินให้น้ำหนักของความถูกต้องด้านเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ

μ = ค่าคะแนนที่ผู้ประเมินให้น้ำหนักหารด้วยค่าคะแนนรวม

2) เกณฑ์การปรับปรุงรายชื่อ

- ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-100 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้
- ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

เมื่อนำผลตรวจจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าแล้วตรวจสอบและปรับตามคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

3.6 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1) เครื่องบันทึกเสียงอิเล็กทรอนิกส์ใช้บันทึกในการสนทนา สัมภาษณ์กลุ่ม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตการณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดิบจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างครบถ้วนเพื่อให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์

2) กล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพกิจกรรมสนทนาและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะลงการทำวิจัยสถานที่พื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

3) สมุดบันทึกใช้บันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นและสังเกตการณ์ในการลงพื้นที่อย่างไร้กับใคร และนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตปรากฏการณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาวิเคราะห์

3.7 วิธีการเก็บข้อมูลวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่มผสมกัน โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ 2 ครั้ง โดยการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว

ขั้นตอนที่ 2 ขอนหนังสือจากสถาบันวิจัยญาณสังวรเพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ครั้งที่ 1 ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการส่วนตัวและกลุ่มตามความสะดวกที่ได้นัดหมายและแจ้งล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนทุกท่านจนครบ

ขั้นตอนที่ 4 ทำการการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกทั้งแบบส่วนตัวและสนทนากลุ่ม พร้อมการสังเกตการณ์ในกิจกรรมวันงานตักบาตรท่องน้ำชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ วัดสุพรรณาราม พร้อมทำการบันทึกในแบบสังเกต กับกลุ่มเป้าหมาย ถ้าข้อมูลที่ได้ยังไม่เพียงพอหรือไม่สามารถตอบคำถามครอบคลุม คณะผู้วิจัยได้เพิ่มจำนวนจนเพียงพอต่อความต้องการ และคณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละครั้ง คณะผู้วิจัยทำการจดบันทึกและตรวจสอบข้อมูลทุกครั้ง อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ และนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามและข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ระหว่างเวลาสถานที่บุคคลที่แตกต่างกันซึ่งสรุปผลว่า แม้ข้อมูลต่างเวลากันต่างสถานที่และบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปแต่ข้อมูลที่ได้อุดหนุนและตรงกัน ทำการตรวจสอบไปพร้อมกันโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) ที่ได้รับการยอมรับความน่าเชื่อถือในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความความน่าเชื่อถือ ของ Holsti's (1969) and Krippendorff's alpha (2004) และหาค่าความอิมตัวของข้อมูลด้วยการคำนวณเปรียบเทียบค่าความอิมตัว Comparative Method for Themes Saturation (CoMeTs) (Constas, al et., 2017)

3.8 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดขั้นตอนเตรียมการก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้จะเริ่มจากการติดต่อประสานไปยังผู้ให้ข้อมูล จนถึงก่อนเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1) ติดต่อประสานกับผู้ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งบางส่วนเป็นการติดต่อประสานทางโทรศัพท์ และบางส่วนเป็นการติดต่อประสานด้วยคณะผู้วิจัยเอง เมื่อได้รับการตอบรับแล้วจึงได้กำหนดตารางเวลาในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้ผู้วิจัยนำมาเตรียมความพร้อมในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลล่วงหน้า

2) ยืนยันกำหนดการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในเรื่องของวัน เวลา และสถานที่

ขั้นตอนระหว่างทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการเดินทางไปยังสถานที่ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล จนถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจนแล้วเสร็จ ดังนี้

1) เดินทางไปยังสถานที่ที่จะทำการเก็บข้อมูล ได้แก่ วัด สถานที่จัดกิจกรรม บ้าน และสถานที่ทำงานของผู้ให้ข้อมูล

2) การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาของการวิจัย

3) ทำการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกส่วนบุคคล บางกรณีใช้การสนทนากลุ่มการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมถูกใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึกการมีส่วนร่วมจะดำเนินการบันทึกในวันที่มีกิจกรรมพิเศษบาทต้องน้ำชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ วัดสุวรรณาราม เป็นสำคัญ

ขั้นตอนหลังทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้จะเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วเสร็จ จนถึงการจัดระบบข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผลนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อไป ดังนี้

1) เนื่องจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ คณะผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึกและบันทึกเสียงทุกครั้งด้วยการขออนุญาตแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านก่อนการบันทึก ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจะถูกตัดออกและไม่นำมาเปิดเผย และการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จึงสะดวกต่อการนำมาสังเคราะห์ข้อมูล

2) คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่สังเคราะห์แล้วทั้งหมด คัดกรองเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และอภิปรายผล

3) เมื่อจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มาวิเคราะห์และหาข้อสรุปก่อนนำมาอภิปรายผลตอบข้อสมมติฐานต่อไป

4) นำเอกสารที่ได้รับมาทำการคัดแยกและจัดระเบียบข้อมูลว่ามีส่วนใดเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลประเภทอื่นๆ ที่ได้รับเพื่อความถูกต้อง

5) กำหนดรูปแบบการแสดงผลข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูลในรายงานผลการวิจัยซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา แสดงผลด้วยร้อยละ ตาราง และแผนภูมิภาพ ซึ่งเป็นผลจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นักวิจัยเป็นเครื่องมือในการรวบรวม วิเคราะห์ และคำนวณข้อมูลด้วยวิธีเชิงคุณภาพสำหรับการวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลระดับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data analysis: QDA: ซอฟต์แวร์ Qmlite 2.0.9) เพื่อดำเนินการเข้ารหัสแบบเปิด การเข้ารหัสตามแกน และการเข้ารหัสแบบเลือก (Kaufmann, 2022) ที่ระบุหัวข้อการวิจัยหลัก (theme) ข้อมูลนำมาซึ่งการประเมินแบบบรรทัดต่อบรรทัดของบันทึกการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งหมด เพื่อค้นหาทฤษฎีรหัส (code) ที่เป็นไปได้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์หัวข้อ (theme) ทำการจัดหมวดหมู่ และการเขียนรหัส (code) ก่อนการนำเข้ารหัส หัวหน้าโครงการวิจัยได้แสดงความหมายของแต่ละประเด็นหัวข้อแก่ผู้เขียนโค้ด ผู้เขียนรหัส (code) สามคน รวมถึงหัวหน้าโครงการวิจัย (coder-1) และผู้ช่วยนักวิจัยสามคนในทีมของเรา ได้เป็นผู้จัดหมวดหมู่หัวข้อทั้งหมด (coder-2, coder-3 และ coder-4) และใช้วิธีแบบ บนลงล่าง ตามลำดับเนื้อหา (Top-bottom method, (Löbner, 2021) ความน่าเชื่อถือของการเขียนโค้ดใช้สูตรความน่าเชื่อถือของ Holsti (1969) และ Krippendorff's alpha (2004)

คณะผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลอย่างละเอียด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ในข้อมูลประชากร ในตอนที่ 1 ของแบบสัมภาษณ์ และในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 บันทึกข้อมูลดิบและวิเคราะห์ประเด็นหัวข้อสำคัญ จากข้อมูลที่ได้ในประเด็นต่างๆ เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนคณะผู้วิจัยนำมาจัดระบบข้อมูลแยกเป็นหมวดหมู่ ในรูปแบบการแยกแยะสร้างเป็นโค้ด (code) หัวข้อ (theme) และที่สุดการตีความ (interpretation) โดยคณะผู้วิจัย 4 ท่าน และเพื่ออธิบายให้เข้าใจเกี่ยวกับบริบทวิถีชุมชน การอนุรักษ์ประเพณีวิถีตามพุทธวิถีไทย ว่ามีการอนุรักษ์อย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทยกรณีศึกษาประเพณีการบิณฑบาตห้องวัดสุวรรณาราม ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ด้วยค่าร้อยละ ตาราง และ แผนภาพ

3.10 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์วิถีชุมชนตามพุทธวิถีไทยกรณีศึกษาประเพณีการบิณฑบาตท้องน้ำ วัดสุวรรณารามจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบว่าข้อมูลนั้นเพียงพอหรือยังและตอบใจหทัยของการวิจัยหรือไม่ รวมทั้งความถูกต้องของข้อมูลประกอบไปด้วยกระบวนการวิธีที่หลากหลาย เช่น การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคลผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบสามเส้าด้วยผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลของผู้วิจัย การตรวจสอบด้านแนวคิด ทฤษฎี (Theory Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบแนวความคิดและทฤษฎี เนื่องจากหากมีการเปลี่ยนทฤษฎีการตีความข้อมูลก็จะเปลี่ยนไป และการตรวจสอบด้วยการหาค่าความน่าเชื่อถือของการเขียนโค้ดด้วยการใช้สูตรความน่าเชื่อถือของ Holsti (1969) และ Krippendorff's alpha (2004) เพื่อหาหาค่าความน่าเชื่อถือในงานวิจัยครั้งนี้ ตามสูตรที่ (2) และ (3) (Wu, Bui, & Dao, 2022)

$$\text{Average reciprocal reliability} = \frac{\text{average reciprocal reliability } i \text{ and coder } j}{\text{Sum from coder } i + \text{sum from coder } j} \quad (2)$$

$$\alpha = \frac{N \times \text{Average reciprocal reliability}}{1 + [(N - 1) \times \text{Average reciprocal reliability}]} \quad (3)$$

แทนค่า (2) Holsti (1969)

Average reciprocal reliability = ค่าเฉลี่ยความน่าเชื่อถือรวม

Average reciprocal reliability = จำนวนรวมผู้เขียนโค้ด

i and coder j = ค่าเฉลี่ยรวมความน่าเชื่อถือของผู้เขียนโค้ดท่าน 1 และ โค้ดที่ 2
... (ทุกท่าน)

Sum from coder i = ผลรวมจำนวนโค้ดทั้งหมดจากผู้เขียนโค้ดท่าน 1

Sum from coder j = ผลรวมจำนวนโค้ดทั้งหมดจากผู้เขียนโค้ดท่าน 2

ผลลัพธ์สำหรับข้อตกลงเปอร์เซ็นต์และดัชนี Holsti จะเหมือนกันเมื่อผู้เข้ารหัสทั้งหมดเขียนโค้ดกลุ่มข้อมูลเดียวกัน

แทนค่า (3) α = Krippendorff's alpha (2004)

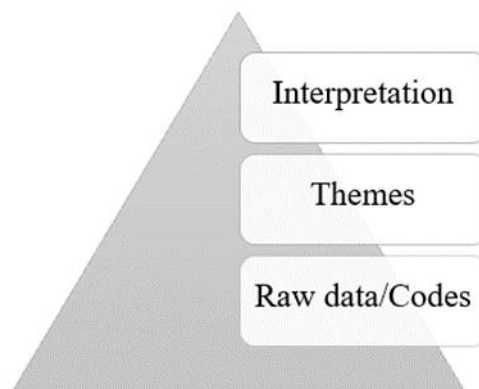
α = ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา Krippendorff ยอมรับที่ค่าสถิติ $\alpha \geq 0.80$

N = จำนวนโค้ด

Average reciprocal reliability = ค่าเฉลี่ยรวมความน่าเชื่อถือ

ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Krippendorff ยอมรับที่ค่าสถิติ $\alpha \geq 0.80$ (2011) เฉพาะตัวแปรที่มีความเชื่อถือได้มากกว่าเท่านั้นที่ควรได้รับการพิจารณาว่ามีความหมายและถูกต้อง ผู้เขียนโค้ดจะได้รับคำแนะนำก่อนการปฏิบัติงานมีความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์เนื้อหา และการเข้ารหัสข้อมูลเนื่องจากการฝึกอบรมและประสบการณ์ (Weber, 1983) โดยหัวหน้าโครงการวิจัยผู้เขียนโค้ดทั้งสองที่ท่านจะวิเคราะห์หัวข้อและการตีความที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตั้งชื่อตามนักวิชาการ Klaus Krippendorff เป็นตัวชี้วัดทางสถิติของข้อตกลงที่ทำได้เมื่อเขียนโค้ดชุดของหน่วยวิเคราะห์ ตั้งแต่ปี 1970 มีการใช้อัลฟาในการวิเคราะห์เนื้อหาโดยจัดหมวดหมู่หน่วยข้อความโดยผู้อ่าน (coder) ที่ได้รับการฝึกอบรม ในการกำหนดโค้ดและหัวข้อ (theme) โดยที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนดรหัสข้อมูลการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดเป็นคำศัพท์ที่วิเคราะห์ได้ ในการทดสอบทางจิตวิทยาซึ่งจำเป็นต้องมีการทดสอบทางเลือกของปรากฏการณ์เดียวกัน เปรียบเทียบหรือในการศึกษาเชิงสังเกตที่มีการบันทึกเหตุการณ์เพื่อการวิเคราะห์ ในภายหลัง อัลฟาของ Krippendorff ใช้ในการวัดข้อตกลงระหว่างผู้เข้ารหัส ความน่าเชื่อถือระหว่างผู้ประเมิน ความน่าเชื่อถือของการเข้ารหัสที่กำหนดชุดของหน่วย (แตกต่างจากการรวมหน่วย) แต่ยังคงมีความแตกต่างจากสถิติที่เรียกว่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือ แต่ไม่เหมาะสม รายละเอียดของข้อมูลการเข้ารหัสที่สร้างขึ้นสำหรับการวิเคราะห์ในภายหลัง (Krippendorff, 1978).

ความอึดตัวของข้อมูลเกี่ยวข้องกับระดับที่ข้อมูลใหม่ทำซ้ำสิ่งที่แสดงในข้อมูลก่อนหน้า จุดในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (Fusch & Ness, 2015) ไม่มีข้อมูลใหม่ที่จะกล่าวถึงในข้อความจากการวิจัยในหัวข้อก่อนหน้า (Gues et al., 2563) ข้อมูลดิบจะจัดกลุ่มรหัสภายใต้หัวข้อ (theme) และการตีความ เพื่อให้มั่นใจในความถูกต้องของการเขียนรหัส (code) งานวิจัยในปัจจุบันจึงใช้แนวทางแบบปกปิดสองทาง โดยนักวิจัยสี่ท่าน (ผู้เขียนโค้ด) แยกข้อมูลดิบและโค้ดออกเป็นหัวข้อ (theme) ต่างๆ (Guest et al., 2006) จากนั้นผู้เขียนโค้ดทั้งสองได้พบกันและตรวจสอบข้อมูลดิบของแต่ละท่านที่ได้เขียนหน้าไว้ก่อนแล้วเพื่อให้ได้นำสู่การอภิปรายและตัดข้อที่ไม่น่าสนใจหรือมีความไม่ชัดเจนด้วยการคำนวณค่าความน่าเชื่อถือของ Krippendorff รอบสุดท้ายทั้งรหัส (code) และหัวข้อ (theme) ที่สร้างและจัดกลุ่มจากการเขียนรหัส (code) ร่วมกัน

แผนภาพที่ 3.2 รูปแบบขั้นตอนการเปรียบเทียบความอึมตัวของหัวข้อ (Comparative Method for Themes Saturation: CoMeTS) (Constas al et., 2017)

ขั้นตอนการเขียนรหัสกลุ่ม (code) การระบุหัวข้อ (theme) และการตีความ (Interpretation) รหัสส่วนใหญ่ที่สร้างจากฐานข้อมูล และการพิจารณาทำให้ปริมาณของรหัสลดลง ไปในหน่วยของหัวข้อ (theme) ดังที่แสดงในรูปที่ 3.2 ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนเดียวกันสำหรับการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง การพัฒนา รหัส หลังจากนั้นจะตรวจสอบความคล้ายคลึงกันระหว่างรหัส (code) และหัวข้อ (theme) ที่สร้างขึ้น การเปรียบเทียบเสรีจลันในการสัมภาษณ์ครั้งแรกและครั้งที่สองเพื่อจัดลำดับใหม่หลายครั้ง และความอึมตัวของข้อมูลสำหรับการตรวจสอบซ้ำเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดที่เกิดจากลำดับและเข้าถึงความอึมตัวของหัวข้อ (theme) ได้อย่างปลอดภัย การประมวลผลวิธีการได้รับการตั้งชื่ออย่างเด็ดขาดว่า Comparative Method for Themes Saturation (CoMeTS) (Constas et al., 2017) รายงานทำโดยการถอดความ เขียนรหัส บันทึกภาคสนาม กราฟ และตารางพร้อมสถิติเชิงพรรณนาและเปอร์เซ็นต์ขั้นต่อไปคือการนำข้อสรุปไปสู่การตีความและการอธิบายในรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

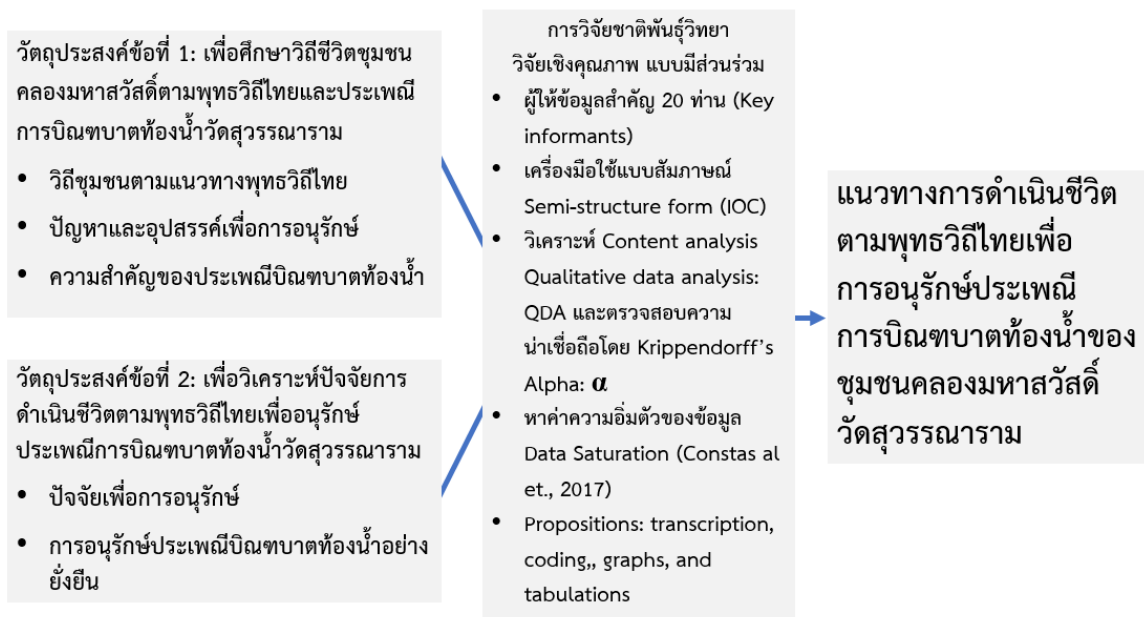
3.11 การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย เป็นการนำเสนอความรู้และเผยแพร่ผลงาน ของคณะผู้วิจัยที่ได้ พัฒนางานขึ้นมาให้ผู้อื่นได้ทราบ และสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1) นำเสนอผลงานวิจัยในบทความวิจัยระดับนานาชาติฐาน Scopus ซึ่งมีความสำคัญต่อ ผลการวิจัยคือเพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ในวงการการศึกษาและเผยแพร่พระพุทธานุภาพในมิติต่างๆทั้งคำ สอน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

2) การเรียบเรียงผลงานฉบับสมบูรณ์ 20 เล่ม เพื่อมอบให้สถาบันวิจัยญาณสังวรใน การส่งมอบให้แก่ห้องสมุดต่างๆ ต่อไป

สรุปกรอบแนวคิดและการดำเนินการวิจัย แสดงในภาพที่ 3.3

แผนภาพที่ 3.3 กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย